

(1) Թօփառալի է անուն բանաստեղծին ,

«Սուսիան, աղափառ շարին մղումովը վերածնւ
եալ, աշխարհակալութեանց չփափաքիւր, զինուորական
փառաց կարօտ չէ, վասնզի արդէն հարուստ է ըստ
այսմ մասին: Ուստի կը փափաքի խաղաղութեամբ
ապրիլ բոլոր աշխարհի հետ, չուզի կողմնակից
փնտա տալ մէկու մը, սակայն թոյլ չտաք նաեւ որ ու
րիշները իրեն փնտ հասցնեն: Այլ աշխարհակա
լութեանց վերայ հիմնեալ ազդեցութիւնը տեղաւ
կան չէ. ուստի հիմնաւոր ազդեցութիւնը պէտք է որ
բարոյական համարուէն, նիւթական և մտաւորական
կապակցութիւններէն բխի: Կըսեն թէ առաջարկե
լու ողին (ինիսիաթիւ) կը պակսի մեզ. ասիկա ստորգ
չէ. միայն թէ տակաւին նոյն թիւն դարդայեալ չէ
մեր մէջ, թուրքիոյ հետ մեր ունեցած առեւտրական
դաշնադրութեան պայմանները բոլորովին նպաստա
մատոյց չեն. նաեւ ոչ անցնելուն և մաքսերուն դժ
ուարութիւնները քիչ մը կը նեղեն մեր վաճառականու
թիւնը. բայց պէտք է յուսալ, թէ ժամանակաւ այս
խօշորդանքները պիտի նուազին: Թուրքաստանի մէջ
ժամանակ մը առեւտրական քաղաքականութեան վրա
յոք, ընդհանրապէս, անսովոր դադարներ եր
նէին. պաշտօնատարաց բոլոր ջանքը կայսերական
դանձը լեցնել էր ի փնտ վաճառականութեան. և
կըմտնային թէ կառավարութիւն մի չլինար հարջա
տանալ բայց միայն պաշտպանելով և դիւրացնելով
վաճառականութիւնը և ոչ թէ անոր հակառակը ը
նելով: Սակայն այժմ կը տեսնուի թէ այս ընթաց
քին փոփոխութիւն եղած է, ու լաւագոյն և աւելի
շիտակ զազափարներ ի դորձ դրուելու վերայ է»:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ընթերցող նախընթաց թուոյն մէջ հրատարակե
ցիւք թէ Կ. Պօլսոյ մեր Տեղապահ Պատրիարքը տես
նելով որ օգոստոս Սուլթանին զահակաւորութեան
տարեդարձին առթիւ, իրմէ առաջ կաթողիկէ Հայոց
Պատրիարքը հրաւիրուեցով Երբին Վ. հասկառութե
նեկայանալու պատիւը ունեցաւ ընդգէմ վաղեմի
սովորութեան, նիւսնելով կըսեմք, որ 400 տարիէ
ի վեր նուիրագործուած առաջնութիւնը իւր օրովը
դժբաղդաբար ընջուեցաւ: Երբին Սրբազնութիւնը
այլ յայտէ եղեալ կը շփոթի և կը համարձակի վերա
դառնալ ի պատրիարքարան առանց Երբին Վ. հա
սկառութեան ներկայանալու:

Սակայն հետեւեալ օրը կը հասնիայ թէ կայսերա
կան պալատէն առանց թոյլտուութիւն խնդրելու
ձեռք բերելու անվայելու չէ՝ որուն վերայ Մեծ
Լայաբոյնի սիրտը նեղացեր էր, մեր ամենապատիւ
սրբազան Հայոց փոխթագաւ ընկերութեամբ Վ. ար
չութեան մէկ քանի անգամաց, բարձրա. Ընդ փա
շային երթալ ու անոր ներողամտութիւնը հայցել
իւր այս ընթացքին համար:

Բանի մը օրէ ետեւ, ազգային պատուոյն նախան
ձախնդիւր եկեղեցական և աշխարհական անձանց թա
խանձանքը արտաքոյ կարգի ժողովք մի ըլլալով ի
պատրիարքարան, որոշուեցաւ հետեւեալ ազդեցա
դիրը (Թաղերի) յուղարկել առ Բարձրագոյն Երբին
որ և յուղարկեցաւ ի 19 անցեալ ամսոյ:

«Կայսերական կառավարութեան հպատակ գտնուող
զոմապան հասարակութեանց զլուխներուն համար սո
վորական եղած պաշտօնական ընդունելութեանց կանո
նին համաձայն և ըստ Բարձրագոյն Երբին չարհած ար
տօնութեանց, Յունաց Պատրիարքին և հոգևոր զուլա
ներէն կտէ Հայոց Պատրիարքն ու գլուխները ուրիշ
կրօնական զլուխներուն վրայ յառաջնութիւն ունին:
Բայց դաւառաց մէջ կաթողիկոս առաջնորդները յիշեալ
հաստատուն կանոն և յատուկ արտօնութիւնը մասամբ
խիբ խանդարել կուզէին: Ուստի Հայ ազգը այս յար
ձակումն յառաջ եկած տպաւորութիւնը վերցնելու նը
պատակաւ Ձեր Բարձրութեան անձի տղի արդարաթի
րութեանը զինելով երբոր յուսացեալ արգասիքը տես
նելու կըսպասէր, այս անգամ մեր օգոստոս Վ. հայտե
տին գահակալութեան երջանիկ տարեդարձին օրը, Եր
բին կայսերական Վ. հասկառութեան շնորհաւորութեան
և երախտագիտութեան պարտիքը մատուցանելու առ
թիւ, կաթողիկոս Պատրիարքը Հայոց պատրիարքական
կան Տեղապահին վրայ յառաջնութիւն ունենալու փոխ
մ'ունեցաւ, որոյ փոխման եղաւ Հայոց Տեղապահին
օգոստոս. կայսեր գահայից ներկայանալու բարձր շնոր
հէն զրկուել. զրկում մը՝ որ կայսերական կառավարու

թեան հաւատարմ, և առ օգոստոս Վ. հայտե տին
ցած հպատակութեան պարտիքը կատարելու պատրաստ
եղող ընդհանուր Հայ ազգին սիրտը վիրաւորեց և տխրե
ցուց: Հայոց ազգին կայսերական կառավարութեան
բարձր հովանոյն ներքեւ պատասխարուած թրէն ի վեր
անաղարտ պահած արտօնութեան բարձրանէն իր վրայ
ծաղած տպաւորութիւնը մեծ է. ուստի թէ Պատրիար
քին և թէ Տեղապահ մէջ գտնուող հոգևոր առաջնոր
դաց վայելած արտօնութիւնը, որ աշխարհակալ Սուլ
թան Մեծ Վեհապետ Բ. Ինքնակալին հզոր բազմաւ հիմնած,
և օսմանկան տիրապետութեան և թերեւս մարդկային
յաղթանակաց ամենէն բարձր յաղթութեան մը արդա
նիքը եղող պատրիարքութեան մը յատուկ ըլլալուն հա
մար, այն արտօնութեան նուիրական և յարատեւ պահ
ուելը կայսերական կառավարութեան ալ պարտն է:
Ուստի կրկին կը խնդրենք Ձեր Բարձրութեան, որ ա
նոր անաղարտ պահպանութեան և Հայոց հաւատարմ
սիրտիցն այնպիսի ցաւալի դէպքի մը տուած ակնու
թիւնն ու վերջը բառնալու մասին Ձեր դուրսն ու շնորհ
չըլանաք. որով մնամք. . . »:

Ի պատասխանի այս ազդեցալիցի, կը խեղճ թէ
բարձրա. Մեծ Լայաբոյնը՝ արտաքին դործոյ դա
տան ընդհանուր քաբուղար վսեմա. Համաձայնեան
Սարգիս Էֆէնտին ի պատրիարքարան յուղարկելով
իմաց տուել է մեր Տեղապահ սրբազանին թէ այս
խնդրոյն նկատմամբ Բարձրագոյն Երբին ըրած որո
շումը հետեւեալն է. այսինքն Յունաց ազգին ներ
կայացուցիչը՝ ինչ աստիճան որ ունենայ թէ փոքր և
թէ մեծ, միշտ ոչ մահաձեռնալի ազգաց ներկայացու
ցիչներուն զլուխը պիտի կենայ. իսկ Հայոց ներ
կայացուցիչը եթէ Պատրիարք է, Յունաց Պատրիար
քին վարի քովը, իսկ եթէ Տեղապահ է, կաթողիկ
Հայոց Պատրիարքին վարը պիտի կենայ:

Ըստ որոշումը՝ եթէ փոփոխութիւն մի չընդունի
անշուշտ ցաւալի է յոյժ քանզի Հայոց ազգին պա
տիւր կերպիւ իւր կը նուազեցնէ և կաթողիկէ Հայոց
պատիւը կաւելցնէ: Ուստի մեք ևս, որ իշխան ճշմա
րիտ ազգասիրաց հետ, մեծապէս կը քաբուղար այս ձա
խորդ դէպքին վերայ. որուն պատճառը ուրիշքանի
չեմք կրնար տալ բայց միայն ազգային անիշխանու
թեան և բարձրաբարաւ դործունեայ կուսակցու
թեան անիշխան ընթացքին, Զիարդեկցէ, դժուա
րին կերելի մեզ՝ չըսեմք անկարելի, որ Բ. Երբին
կամենայ փոխել իւր այս որոշումը, թէ և Տեղապահ
Ս. Հօր տուած պատասխանը բաւականապէս ազդու
է. քանզի Կ. Պօլսոյ Հայ լրագրաց հրատարական
նայելով Երբին Սրբազնութիւնը՝ որ յիշեալ կու
սակցութեան ազդեցութեան ներքեւ կը գտնուի բոլ
րովին, ըսեր է վսե. Սարգիս Էֆէնտին որ՝ Հայոց
ազգին 400 տարիէ ի վեր նուիրագործուած առաջ
նութիւնը՝ ինքը իւր ձեռքը չլինար պղծել. ուստի
Հայոց ազգին ներկայացուցիչը՝ թէ Պատրիարք ըլ
լայ, թէ տեղապահ թէ վեհապետ, թէ ետախնի
կամ ժամկոչ, Հայոց ազգին տեղը պիտի կենայ:

Վերադարձ մեր պատկառելի Ս. Առաջնորդին:

Իզմիրի վիճակին բարեկեան Մ. Առաջնորդ և Կ.
Պօլսոյ նախորդ Պատրիարք ամենա. տէր Պօղոս Ս.
արքեպիսկոպոսը՝ զինի դրեթէ վեցամեայ բացակայու
թեան, անցեալ ամսոյ 28ին շաբաթ առաւօտուն վե
րադարձաւ ի ծոց իւր հոգևոր հօտին ընկերութեամբ
հրաւիրակացն՝ որոնք ժողովրդեան կողմանէ յուղար
կուած էին ի Կոստանդնուպոլիս:

Ըստրիական շողեռաւ մեր նաւահանգիստը հաս
նելուն պէս, ազգային Վարչութեան անդամները,
քահանայից դասը և երեւելի անձինք բազումք նաւը
դացին. որուն մօտ կը սպասէր քաղաքի մաքսապետ
վսեմա. Էֆէնթէթ-Պէլին մեծ նաւակը՝ իւր յետա
կողմը պարզած ունենալով օսմանեան դռնակը. Ե.
բարձր Սրբազնութիւնը՝ որուն կուրծքը Մեծ խիբէ
կարգին առաջին աստիճանի շքանշանը կը փայլէր,
նոյն նաւակով մաքսատունը ելաւ, ուր տեղ նաւ
դուարուած էին ոչ սակաւ երեւելի անձինք և խուռ
բազմութիւն ժողովրդեան. Մաքսատունը քիչ մը
հանգստանալէ ետեւ՝ հրաւիրուելով նստաւ Էֆէնթէթ
Պէլին կառքը, (թէ և ազգային զլխաւորաց կողմա
նէ յուղարկուած ուրիշ քանի մը փառաւոր կառք ևս
կային) և առաջնորդութեամբ 40ի շտի զապիւններ
րու՝ զորս տեղական կառավարութիւնը ի պատիւ
ազգիս բարեհաճէր էր յուղարկելու, նմանապէս
ընկերութեամբ կառքով եկող երեւելիներու և ուղեկ

ցութեամբ բաղմամբ ժողովրդեան փառաւորապէս
հասաւ ի սուրբ եկեղեցին, ուր մտաւ զօհարանական
հոգևոր երգերով, և զինի երկրպագութեան առաջն
սուրբ սեղանոյն, համառօտ ատենախօսութեամբ մի
օրհնեց հայրաբար դաբարաւ ժողովուրդը և ան
կեղծ սրտիւ շնորհակալ եղաւ անոնց որդեական սե
րալիւր ընդունելութեան: Հետ այնորիկ Երբին
բարձր Սրբազնութիւնը դարձեալ հոգևոր երգերով
ու եկեղեցական հանդիսի ազգային հոյակապ ա
ռաջնորդարանը տարուեցաւ որ եկեղեցւոյն կից է
և այնտեղ բոլոր ժողովուրդը իւր ամենասիրելի ա
լէղարդ հոգևոր Հովուին սուրբ աջը համբուրելով
անոր հայրական օրհնութիւնները աւելի և ամենքը
ուրախ եղան և միմիարեան հոգևորապէս:

Քաղաքիս կառավարիչ վսեմա. Սաֆիթ փաշային
փոխանորդը, վսեմա. մաքսապետ Էֆէնթէթ-Պէլը,
մեծաշուք մուավին-Պէլը, Յունաց դերա. սրբա
զան Մ. Առաջնորդը, Հրէից դերա. Ռապային և ուրիշ
զլխաւոր պաշտօնատարք այս շաբաթ հասցնեալ այ
ցելութեան երթալով մեր ամենա. սրբազան առաջ
նորդին, անոր դալուստը շնորհաւորեցին:

Յարգոյ խմբագիր Արշալույս

Մասնագործութիւնը որ բարեկեանալ Ռ. Ս. Առաջնորդ
վաղեմի Ս. Երբինոյն վարժարանի 25 տարուան շաբ
աւորութիւն վարժարանին վայելուչ դաժարան մը կանգ
նելու խորհրդով կազմուած էր, երախտալիտ աշակերտ
ներու մասնակցութեամբ իր առաջադրած նպատակին
հասած և պաշտօնը աւարտած ըլլալով, կը փախար Ձեր
պատուական օրագրոյն միջոցաւ վերջին պարտը մ'աւ
կատարել. սրտաբ օրինաւորութեան, իր երմական
դործողութեանց ճշգրիտ հաշուեցուցակը հրատարակե
լով, ուր մէկ կողմէ նշանակուած են մասնագործոյ հա
ւաքած նուէրները, զանոնք շնորհօղ յարգի անձանց ա
նուններով, և միւս կողմէ՝ այն ամեն ծախքերը, որք
յիշեալ դաժարանին կառուցման համար մասնագոր
ծոյս ձեռքով եղած է:

Այս առթիւ մասնագործութիւնը քաղաքի գահակալութիւն
մը կը զոյգ նշանակել հոս այն ջերմ և յօժարալիտ վոյ
թը, զոր հարապատ աշակերտներէ խիստ շատեր ցու
ցուցին, և որ կը յայտնէ անշուշտ թէ նշանաւոր և ան
մահ վարժարանին յիշատակը իրենց ազնիւ սրտերուն
մէջ կը կրտսնուի չէ և չպիտի կորսուի. . . :

Ս. Առաջնորդ մասնագործոյ

Իզմիր, 12
Յունիս 1869
Պատրիարք Սարգիս Էֆէնտին,
Ստեփան Գ. Տեղապահ,
Ս. Երբին Ս. Երբին,
Գ. Յովն. Բաբաղեան (Ինքնակալ):

ՅՈՒԹԱԿ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Մեծարգոյ տեսաք	Զուրուշ
Թագաւոր Յակոբեան	1223
Ղազարոս տէր Գաւապարեան	980
Զաքի Զաքեան	490
Գ. Յովնանէն Բարաղեան	490
Սրբազան Սրբառուս 3 լիւր 6 չիւր 8 րէն	413,55
Յարութիւն Մաքսատուն	413,55
Ս. Հարօն Վարպետեան	413,54
Պատրիարք Բոյատեան	294
Յարութիւն Թէրզի Նիկողոսեան	245
Եղբարք Վեհապետ	245
Յարութիւն Դահլէքեկեան	245
Եղբարք Սրբազնութեան	200
Սարգիս Գ. Պաշտպանեան	200
Գալուստ Կոստանդեան	496
Մեղրոն Ոսկանեան	496
Սիւրիշ Հալիպիլեան	496
Եղբարք Ղոնձաեան	476
Եղբարք Տէտեան	450
Ստեփան Զաքեան	450
Նշան Թահանեան	447
Նուպար Նուպարեան	447
Ստեփան Գաւապար Սարկոսեան	424
Յովհան Դահլէքեան	424
Յովհաննէն Զաքեան	422,50
Եղբարք Վարպետեան	410
Պօղոս Պէրդաւալեան	410
Պետրոս Պախրճեան	410
Գրիգոր Սըլաւադեան	400
Յովհաննէն Մաքսատուն	400
Հայրապետ Դահլէքեկեան	400
Այս գումարը անդի երեսը անցաւ	8242,50

